

Artur PASKO*

Zmiany w zarządzaniu sportem w Polsce w latach osiemdziesiątych XX wieku

Streszczenie

W latach osiemdziesiątych XX wieku dwukrotnie dokonano zmian w organizacji centralnego organu zarządzającego sportem. Jednakże, w żaden sposób nie przekładały się one na poprawę sytuacji w polskim sporcie. Nie mogły przynieść pozytywnych efektów, ponieważ w rzeczywistości sport potrzebował nakładów finansowych, a nie reorganizacji. Zmiany te miały zatem raczej charakter propagandowy. Społeczeństwo nie mogło wiedzieć o bezradności władz. Rządzącym zależało więc, by postrzegano ich aktywność. W tej sytuacji, reorganizacje na długie tygodnie paraliżowały działalność urzędu i budziły niepokój osób w nich pracujących. Negatywną ocenę tych zmian przedstawiono także w informacji opracowanej we wrześniu 1988 r. w Departamencie Upowszechniania Kultury Fizycznej, Turystyki i Wypoczynku Komitetu ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej. Okazało się, że owe reorganizacje przyniosły wręcz szkodę – utrudniały realizację innych działań podejmowanych przez władze.

Słowa kluczowe: sport, polityka, reorganizacja

Od 1946 r., kiedy powstał Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego, kilkakrotnie dokonywane były zmiany w zarządzaniu sportem w Polsce Ludowej. W 1948 r. powstał Główny Urząd Kultury Fizycznej (GUKF). W 1949 r. w miejsce GUKF utworzono Główny Komitet Kultury Fizycznej. Kolejną zmianę wprowadzono w 1960 roku. Powstał wówczas Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki (GKKFiT). W 1973 r. utworzono Polską Federację Sportu. Następnie, w 1978 r., w okresie przygotowań do Igrzysk Olimpijskich w Moskwie, GKKFiT przemianowano na Główny

---

* Dr, Instytut Historii i Nauk Politycznych, Uniwersytet w Białymstoku.

Komitet Kultury Fizycznej i Sportu (GKKFiS). W dużym uproszczeniu możemy stwierdzić, że owe reorganizacje centralnych urzędów w zakresie kultury fizycznej wynikały także z przesłanek politycznych¹. W latach osiemdziesiątych dwukrotnie dokonywano zmian organizacyjnych. Najpierw dotyczyły one GKKFiS, następnie – GKKFiT. Ostatnią reorganizację przeprowadzono po zaledwie dwuletnim okresie funkcjonowania utworzonej wcześniej instytucji. Nasuwa się zatem pytanie o celowość dokonywania tak częstych zmian w ostatnich latach PRL. Czy wynikały one tylko z troski o interes sportu?

Bez wątplenia wydarzenia w kraju z początku lat osiemdziesiątych miały wpływ na sytuację w kulturze fizycznej². Jesienią 1980 r. powstał ogólnopolski Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”. Pobudziło to aktywność różnych środowisk społecznych. Wydawało się, że podobnie jak po odwilży październikowej 1956 r., kiedy na początku 1957 r. zwołano naradę aktywu sportowego, ową aktywność wykażą także przedstawiciele sportu niespełna dwadzieścia pięć lat później. Owszem, w dniach 26–28 czerwca 1981 r. doszło do zorganizowania Sejmiku Kultury Fizycznej. Jednak była to inicjatywa centralnego organu administracji państwowej – GKKFiS³. W ten sposób rządzący stworzyli forum prezentacji opinii i pomysłów, nad którym sprawowali kontrolę. Początkowo w obradach miało wziąć udział trzystu, a następnie czterystu delegatów reprezentujących „wszystkie obszary kultury fizycznej”. Jak zapowiedział zastępca przewodniczącego GKKFiS Adam Izydorzycy, „uchwały Sejmiku będą wiązały w sposób oczywisty, choć rzecz prosta nie formalny, władze i wszystkie organy kultury fizycznej”⁴. W rzeczywistości więc, jak słusznie zauważył A. Nowakowski, sejmik nie miał uprawnień do podejmowania wiążących uchwał i pełnił jedynie funkcję konsultacyjno-doradczą⁵. Ostatecznie w pracach uczestniczyło pięciuset przedstawicieli środowiska kultury fizycznej. W czasie obrad przewodniczący GKKFiS, Marian Renke, przedstawił postulaty położenia nacisku na upowszechnienie kultury fizycznej. Jednocześnie stwierdził: „Formułujemy zadania inaczej niż było to w zwyczaju w ostatnich latach. Mówimy jasno: w najbliższym czasie nie jest możliwy szeroki rozwój sportu wyczynowego; za główny cel uznaje się utrzymanie jego zasięgu w kraju, co i tak

¹ Szerzej: A. Nowakowski, *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944–2001*, Rzeszów 2005; L. Szymański, *Kultura fizyczna i turystyka w polityce Polski Ludowej 1944–1989*, Wrocław 2004; A. Pasko, *Ku „jednolitemu kierownictwu” w sporcie. Zarządzanie sportem w Polsce w latach 1949–1956*, [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie, praca zbiorowa*, t. 2, Białystok – Katowice 2010, s. 687–696; A. Pasko, *Polityczne aspekty organizacji sportu w Polsce w latach 1944–1949*, [w:] *Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej*, red. D. Dudek, Kraków 2009, s. 274–286.

² L. Gondek, *Kultura fizyczna w Polsce. 1944–1984. Zarys podstawowych struktur, form i i efektów zarządzania kulturą fizyczną w czterdziestoleciu PRL*, Gdańsk 1984, s. 50–51.

³ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 129.

⁴ K. Blauth, *Sejmikowi kultury fizycznej twórczych obrad*, „Przegląd Sportowy” 1981, nr 122, s. 1.

⁵ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 131.

będzie trudne, oraz zapewnienie bardziej prawidłowego pod każdym względem rozwoju, a więc zwrócenia głównej uwagi na czynniki jakościowe”⁶. Stanowisko takie ujęte zostało także w „Programie działań w dziedzinie kultury fizycznej na lata 1981–1985” przygotowanym w GKkFiS, i zapewne było zgodne z oczekiwaniami uczestniczących w obradach sejmiku delegatów⁷. W świetle faktów przedstawionych wcześniej w „Przeglądzie Sportowym” w *Raporcie o stanie organizacyjnym i bazie materialnej kultury fizycznej w Polsce* było ono jak najbardziej pożądane. Wynikało z niego, że ponad 82% nakładów przeznaczono na sport wyczynowy, resztę na kulturę fizyczną⁸.

W rzeczywistości jednak rozwój powszechnej kultury fizycznej kosztem sportu wyczynowego nie leżał w interesie rządzących. Wszak sport kwalifikowany był dużo skuteczniejszym niż powszechna kultura fizyczna nośnikiem propagandowym systemu politycznego. Dlatego trzeciego dnia obrad przewodniczący GKkFiS stwierdził: „nikt nie chce umniejszać roli sportu wyczynowego. [...] Ma on i musi mieć swoje godne miejsce”⁹.

Podobnie jak w czasie przełomu październikowego 1956 r., tak też na początku lat osiemdziesiątych środowisko sportowe krytycznie oceniało strukturę organizacyjną kultury fizycznej w Polsce¹⁰. W trakcie obrad zespołu ds. sportu wyczynowego prof. Tadeusz Ulatowski zwrócił uwagę na konieczność reformy modelu zarządzania sportem. Jak podkreślił, modelu skompromitowanego, który jednocześnie „przyniósł nam niezaprzeczone sukcesy w międzynarodowej rywalizacji”. Był to swoisty fenomen, ponieważ – jak podkreślił profesor – sukcesy były nieproporcjonalne do potencjału ekonomicznego kraju¹¹. Można postawić pytanie: czy jakkolwiek postulat zmian organizacyjnych miał wówczas szanse realizacji? Jak zauważył dziennikarz „Przeglądu Sportowego”, w zdecydowanej większości na sejmik zaproszeni zostali etatowi działacze kultury fizycznej, „budowniczy – często długoletni – obecnego kształtu (i stanu) tejże kultury”¹², którzy – rzecz jasna – nie byli zainteresowani wprowadzaniem jakichkolwiek zmian strukturalnych. Potwierdzenie fasadowości sejmiku i podejmowanych tam decyzji odnajdujemy w uwagach wspomnianego dziennikarza „Przeglądu Sportowego”. Jego zdaniem, obradom towarzyszył „duch odnowy”. Pojawiły się nawet postulaty wprowadzenia społecznej kontroli pracy etatowego aparatu kultury fizycznej w postaci komitetów kultury fizycznej – „takich spor-

⁶ K. Blauth, *Nadzieje i niepokoje*, „Przegląd Sportowy” 1981, nr 123, s. 6.

⁷ Archiwum Ministerstwa Edukacji Narodowej (dalej: ArMEN), Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu (dalej GKkFiS), sygn. 1/311, Program działań w dziedzinie kultury fizycznej na lata 1981–1985, k. 11.

⁸ K. Blauth, *Sejmikowi kultury fizycznej...*, s. 2.

⁹ Tenże, *Nadzieje i niepokoje*, „Przegląd Sportowy” 1981, nr 123, s. 6.

¹⁰ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 131.

¹¹ M. Petruczenko, *Podcięta gałąź*, „Przegląd Sportowy” 1981, nr 123, s. 6.

¹² K. Szwed, *Po staremu, ale pod kontrolą*, „Przegląd Sportowy” 1981, nr 123, s. 6.

towych parlamentów na wszystkich szczeblach zarządzania”. Jednak w odczuciu dziennikarza „o społecznej kontroli myślano głównie w kategoriach dekoracyjnych”¹³.

Należy zauważyć, że ani wskazówki przewodniczącego GKKFiS, ani postulaty delegatów dotyczące tworzenia komitetów kultury fizycznej nie zostały wykonane. Natomiast o perspektywach tworzenia „na szczeblu wojewódzkim i podstawowym komitetów kultury fizycznej i turystyki” wspomniano także dwa lata później, w marcu 1983 r., w Wydziale Społeczno-Zawodowym KC PZPR¹⁴.

Wygląda na to, że w połowie 1981 r. rządzący próbowali wyprzedzić działania potencjalnych „reformatorów” i w pewnym sensie stworzyć pozory dokonywania zmian. W gruncie rzeczy sejmik był swoistym „wentylem bezpieczeństwa” pozwalającym władzom zapanować nad emocjami działaczy w gorącej, w sensie politycznym, atmosferze początku lat osiemdziesiątych. Fikcyjność działania władz dostrzegł już w tamtym okresie dziennikarz „Przeglądu Sportowego”. Jeszcze zanim rozpoczęto obrady, jasne było, że zmiany strukturalne organizacji kultury fizycznej nie zostaną dokonane zbyt pośpiesznie. Jeżeli już miały nastąpić, to dopiero wtedy, gdy rządzący zapanują nad sytuacją w kraju. To gwarantowałoby im stworzenie schematu organizacyjnego, w którym wpływ społecznych działaczy sportowych na zarządzanie kulturą fizyczną byłby ograniczony. Wszak sport wciąż miał pozostawać domeną władz. Oficjalnie jednak rządzący deklarowali gotowość dokonania zmian w kulturze fizycznej. Miał to potwierdzać wniosek sformułowany w zespole szóstym sejmiku zajmującym się sprawami organizacji i zarządzania. Możemy podejrzewać, że niewielu rozumiało sens sformułowanego wówczas zapisu: „Zmiany strukturalne muszą być realizowane przez ekspozycję celów społecznych kultury fizycznej uwydatnionych przez wszechstronną, krytyczną analizę aktualnej sytuacji. Niezbędne jest generalne porządkowanie funkcjonalnych struktur na wszystkich szczeblach przez maksymalizację efektów przy minimalizacji kosztów”¹⁵.

Wydarzenia z końca sierpnia 1980 r. natchnęły optymizmem środowisko sportowe skupione wokół PKOl. Jego przedstawiciele odzyskali nadzieję, że instytucja ta będzie mogła prowadzić rzeczywistą działalność sportową, bowiem, jak podkreślono, „w ostatnich latach jego rola ograniczała się głównie do działań propagandowych”¹⁶. Należy jednak wskazać, jako słuszną, opinię działaczy PKOl: „Mimo rozmaitych doświadczeń, Komitetowi udało się zachować ciągłość poczynań w ciągu 62 lat jego istnienia. Idea olimpijska z trudem, bo z trudem, ale wytrzymała wszelkie deformacje życia wokół niej”¹⁷. Wydawało się, że nowa rzeczywistość rysowała się w jaśniejszych barwach: „Sierpień także

¹³ Tamże.

¹⁴ Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (dalej: KC PZPR), sygn. XI/957, Wybrane problemy kultury fizycznej i sportu, k. 195.

¹⁵ K. Szwed, *Po staremu...*, s. 6.

¹⁶ *Nowe horyzonty przed PKOl*, „Przegląd Sportowy” 1981, nr 104, s. 1.

¹⁷ Tamże.

przed PKOl otworzył nowe horyzonty, nowe możliwości. Bardzo wiele wskazuje na to, że Komitet, który stał się organizacją wyższej użyteczności społecznej, z nich skorzysta; że znów stanie się organizacją rzeczywiście kierującą wyczynowym sportem olimpijskim¹⁸.

Okazało się jednak, że nadzieje te nie były zbyt mocno ukorzenione. W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. wprowadzony został w Polsce stan wojenny. Powstał pozakonstytucyjny organ zarządzania państwem – Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego. Ingerowała ona we wszystkie dziedziny życia, także w kulturę fizyczną. Na mocy zarządzeń Prezesa Rady Ministrów czasowo (od kilku tygodni do kilku miesięcy) zawieszona została statutowa działalność klubów i zrzeszeń sportowych. W niektórych stowarzyszeniach kultury fizycznej wprowadzono nadzór komisaryczny¹⁹. Komisarz wojskowy wkroczył też do GKKFiS. Został nim Waław Feryniec²⁰.

W trudnej dla całego narodu sytuacji władze próbowały „podpierać się” autorytetami znanych osób związanych ze sportem. We wrześniu 1982 r. utworzona została Tymczasowa Rada Krajowa Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego. W „Przeglądzie Sportowym” informowano, że w spotkaniu uczestniczyli, jako „inicjatorzy”, między innymi Irena Szewińska i trener reprezentacji Polski w piłce nożnej, Antoni Piechniczek²¹. Deklaracje poparcia dla „celów i idei przyświecających powołaniu Tymczasowej Krajowej Rady Patriotycznego Ruchu Ocalenia Narodowego” głosili także ci, którzy jeszcze pół roku wcześniej mieli nadzieję na lepszą przyszłość – „działacze skupieni w Polskim Komitecie Olimpijskim”²².

Jak słusznie zauważył A. Nowakowski, wprowadzenie stanu wojennego za-przepaściło nadzieję na reformę modelu organizacyjnego sportu²³. Spowodowało także opóźnienie zmiany struktur organizacyjnych kultury fizycznej. W gruncie rzeczy do 1984 r. nie wprowadzono żadnych znaczących zmian strukturalnych w tej dziedzinie.

W niespełna rok po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce, we wrześniu 1982 r., wydana została uchwała Rady Ministrów w sprawie powołania Komitetu Rady Ministrów do Spraw Młodzieży²⁴. Nowy organ miał się koncentrować na sprawach młodego pokolenia i w efekcie doprowadzić do zmniejszenia dystan-

¹⁸ Tamże.

¹⁹ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 135.

²⁰ Archiwum Państwowe miasta stołecznego Warszawy. Oddział w Otwocku (dalej: APWO), GKKFiS, sygn. 11, Sprawozdanie z działalności POP-PZPR w Głównym Komitecie Kultury Fizycznej i Sportu za okres od 8 maja 1981 r. do 8 listopada 1983 r., k. 17.

²¹ *Szewińska i Piechniczek wśród inicjatorów PRON*, „Przegląd Sportowy” 1982, nr 142, s. 1.

²² *Deklaracja PKOl*, „Przegląd Sportowy” 1982, nr 174, s. 1.

²³ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 135.

²⁴ Uchwała Rady Ministrów z dnia 3 września 1982 r. w sprawie powołania Komitetu Rady Ministrów do Spraw Młodzieży, „Monitor Polski”, nr 23, poz. 194; L. Szymański, *Kultura fizyczna...*, s. 204.

su, w sensie politycznym, między młodzieżą i rządzącymi. Wśród członków tego Komitetu znalazł się także przewodniczący GKkFiS. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych ten związek – nazwijmy to – instytucjonalnego powiązania środowiska młodzieży z ruchem sportowym został znacznie zwiększony.

Po trzech latach od zakończenia obrad Sejmiku Kultury Fizycznej uchwalona została ustawa o kulturze fizycznej. Działo się to zaraz po podjęciu decyzji o bojkocie przez Polskę Igrzysk Olimpijskich w Los Angeles w 1984 roku. Jak zauważył A. Nowakowski, ustawa z 3 lipca 1984 r. sankcjonowała monopol państwa (i nielicznych stowarzyszeń sportowych akceptowanych przez państwo) w tworzeniu modelu organizacyjnego kultury fizycznej²⁵. Według zapisów w ustawie uprawianie sportu odbywało się w „stowarzyszeniach kultury fizycznej i ich związkach [...]” oraz „innych jednostkach organizacyjnych prowadzących działalność sportową [...]”²⁶. W ustawie wprowadzono nieznane dotychczas pojęcie „stowarzyszeń kultury fizycznej”. Zaczęło ono funkcjonować z dniem wejścia w życie ustawy, a więc od 1 stycznia 1985 r.²⁷ Pojawiło się prawdopodobnie dlatego, że obowiązujące wówczas ogólne normy prawa o stowarzyszeniach zabraniały rejestracji stowarzyszeń w celach zarobkowych. Tymczasem, zgodnie z ustawą, stowarzyszenia kultury fizycznej mogły prowadzić działalność gospodarczą „wspomagającą osiągnięcie celów statutowych”²⁸. Stowarzyszenia kultury fizycznej działały w oparciu o Prawo o stowarzyszeniach z 1932 r., jednak z uwzględnieniem zmian wynikających z ustawy o kulturze fizycznej z 1984 r. Rejestrację stowarzyszeń kultury fizycznej aż do 1996 r. prowadziły organy administracji rządowej. Czyniły to na zasadzie decyzji administracyjnej, w oparciu o duży zakres dowolności organu – jak podaje A. Nowakowski – graniczący z arbitralnością. W związku z tym w praktyce stowarzyszenia kultury fizycznej były zależne od centralnych i lokalnych organów administracji państwowej i od PZPR²⁹. Zgodnie z ustawą można było odmówić rejestracji stowarzyszenia, jeżeli jego założenie „byłoby sprzeczne z prawem albo mogłoby spowodować zagrożenie bezpieczeństwa, spokoju lub porządku publicznego”³⁰. Można było także „wystąpić o zawieszenie poszczególnych członków władz stowarzyszenia”³¹, jeżeli naruszone zostały przepisy prawa lub wykraczano poza zakres działania ustalony w statucie. W istocie zapisy te pozostawiały władzom duże możliwości ograniczania działalności niepożądanych struktur i osób. Problem zagrożenia bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego był wyjątkowo pojemnym hasłem, w dużej mierze opartym na uznaniowości.

²⁵ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 137.

²⁶ Ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej, Dz. U. 1984, nr 34, poz. 181, rozdz. 4, art. 15.

²⁷ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 140.

²⁸ Ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. ..., rozdz. 9, art. 64, ust. 1, p. 3.

²⁹ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 140.

³⁰ Ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. ..., rozdz. 9, art. 63.

³¹ Tamże, art. 66, ust. 1, p. 5.

Odnosimy wrażenie, że w latach osiemdziesiątych sprawom kultury fizycznej rządzący poświęcali dużo uwagi. Wielokrotnie były one przedmiotem obrad sejmowych i rządowych³². Pod koniec stycznia 1985 r. w sejmowej Komisji Polityki Społecznej, Zdrowia i Kultury Fizycznej dyskutowano na temat „aktualnego stanu kultury fizycznej oraz realizacji założeń programowych do 1995 roku”³³. Poseł Bolesław Kapitan zwrócił uwagę na „wrażający regres” sportu polskiego. Jego zdaniem, przyczyną tego stanu był nie tylko kryzys gospodarczy panujący w kraju, ale także komercjalizacja i m.in. „brak koncepcji wychowania fizycznego w szkołach oraz mało spójny system zarządzania sportem”³⁴. Bolesław Kapitan sugerował więc konieczność wprowadzenia zmian organizacyjnych w funkcjonującym wówczas modelu organizacyjnym kultury fizycznej. Poglądu tego nie podzielał ówczesny przewodniczący GKKFiS, Marian Renke, który stwierdził: „Sportowi potrzebna jest lepsza jakość, a nie kolejna reorganizacja”³⁵.

Warto zwrócić uwagę, że w tym samym okresie, kiedy na salach sejmowych dyskutowano o sposobie uzdrowienia sportu polskiego, w ZSRR przebywał zastępca przewodniczącego GKKFiS, Stefan Paszczyk, oraz redaktor naczelny „Sportu Wyczynowego”, Janusz Pac-Pomarnacki. Delegacja polska interesowała się między innymi systemem kierowania sportem wyczynowym w Związku Radzieckim³⁶. Władze polskie ewidentnie szukały pomysłu na zarządzanie sportem w kraju.

Na początku maja 1985 r. jasne było, że planowane są zmiany struktury organizacyjnej sportu w Polsce. Biuro Polityczne KC PZPR zdecydowało: „dla podniesienia poziomu sportu i utrzymania dotychczasowej pozycji Polski w sportowym współzawodnictwie międzynarodowym konieczne jest usprawnienie jego organizacji, unowocześnienie, zasadnicza poprawa jakości szkolenia”³⁷. Na początku listopada 1985 r. nowym Prezesem Rady Ministrów został ekonomista z wykształcenia, prof. Zbigniew Messner. Już w pierwszym tygodniu sprawowania jego funkcji, dokładnie 12 listopada 1985 r., wydana została ustawa „o zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelných i centralnych organów administracji państwowej”³⁸. Mocą tego dokumentu,

³² Na przykład, 19 marca 1985 r. stan kultury fizycznej w kraju oceniało Biuro Polityczne KC PZPR: *Biuro Polityczne KC PZPR o kulturze fizycznej*, „Przegląd Sportowy” 1985, nr 56, s. 1; 27 maja 1985 r. przyjęło program rozwoju kultury fizycznej, patrz: ArMEN, GKKFiS, sygn. 1/311, Program rozwoju kultury fizycznej do roku 1995 przyjęty przez Prezydium Rządu na posiedzeniu w dniu 27 maja 1985 r. jako studium przedplanistyczne.

³³ *Postowie o sporcie*, „Przegląd Sportowy” 1985, nr 18, s. 2.

³⁴ Tamże.

³⁵ Tamże.

³⁶ *Stefan Paszczyk z wizytą w Moskwie*, „Przegląd Sportowy” 1985, nr 31, s. 1.

³⁷ *Postanowienia Biura Politycznego KC PZPR w sprawie rozwoju kultury fizycznej*, „Przegląd Sportowy” 1985, nr 86, s. 5.

³⁸ Ustawa z dnia 12 listopada 1985 r. o zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelných i centralnych organów administracji państwowej, Dz. U. 1985, nr 50, poz. 262.

w artykule 5, informowano o utworzeniu Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki. 27 grudnia 1985 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę, w której GKKFiT nadano statut³⁹. W zakres działania tego urzędu wchodziły sprawy znajdujące się dotychczas w gestii GKKFiS oraz Głównego Komitetu Turystyki. Po latach przerwy powrócono więc do znanej już nazwy. Ponownie w ramach działalności jednego urzędu łączono sprawy kultury fizycznej i turystyki. Zgodnie z ustawą, przewodniczący GKKFiT stawał się „centralnym organem administracji państwowej do spraw kultury fizycznej, sportu, turystyki i wypoczynku”⁴⁰. W tym wypadku rządzący wykazali się brakiem podstawowej wiedzy. Oddzielnie wymieniano sport, pomimo że kultura fizyczna obejmuje także tę dziedzinę życia⁴¹. Jednak powstanie GKKFiT nie oznaczało powrotu do sytuacji z okresu lat 1973–1978, kiedy to funkcjonował urząd o tej samej nazwie. W latach osiemdziesiątych nie było już Polskiej Federacji Sportu, która wcześniej koordynowała działalność w zakresie sportu wyczynowego⁴². Po zmianach organizacyjnych dokonanych w 1985 r. zadanie to przejmował GKKFiT. Zgodnie z intencją władz, przedstawioną w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1985 r., zadaniem GKKFiT było m.in. „[...] programowanie, koordynowanie i kontrola procesu szkolenia sportowego, [...] określanie zasad współzawodnictwa sportowego, [...] koordynowanie spraw związanych z udziałem w igrzyskach olimpijskich i międzynarodowych imprezach sportowych” oraz „ustalanie zasad wyjazdu polskich zawodników do zagranicznych klubów sportowych”⁴³.

Nowo utworzonym urzędem miał kierować działacz polityczny, który do 1978 r. kierował już Głównym Komitetem Kultury Fizycznej i Turystyki zanim powstał GKKFiS, Bolesław Kapitan. W międzyczasie, do 1980 r., był on I sekretarzem KW PZPR w Toruniu. Następnie w latach 1980–1983 był posłem na Sejm, a od 1984 r. zajmował stanowisko dyrektora Centrum Szkolenia i Doskonalenia Kadr RSW „Prasa – Książka – Ruch”⁴⁴. Niespełna rok po objęciu funkcji przewodniczącego GKKFiT, 4 listopada 1986 r., Bolesław Kapitan został „jednogłośnie wybrany” prezesem PKOl. Według oficjalnej wersji, dotychczasowy prezes Marian Renke, w związku „z przewidywanym przejściem do pracy w służbie zagranicznej”, wystąpił z prośbą o zwolnienie go z pełnionej funkcji⁴⁵.

³⁹ ArMEN, GKKFiS, sygn. 63/2, Uchwała Nr 215/85 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1985 r. w sprawie nadania statutu Głównemu Komitetowi Kultury Fizycznej i Turystyki.

⁴⁰ Ustawa z dnia 12 listopada 1985 r. o zmianach w organizacji...

⁴¹ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 149.

⁴² Tamże, s. 150.

⁴³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1985 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, Dz. U. 1985, poz. 333.

⁴⁴ *Bolesław Kapitan przewodniczącym GKKFiT*, „Przegląd Sportowy” 1985, nr 246, s. 1.

⁴⁵ *Bolesław Kapitan prezesem Polskiego Komitetu Olimpijskiego*, *Przegląd Sportowy* 1986, nr 215, s. 1.

W opinii BP KC PZPR dokonana zmiana i utworzenie GKkFiT miało m.in. usprawnić organizację sportu w Polsce. Tymczasem już na początku efekt zmian był zupełnie odwrotny. Okazało się, że przewodniczącego GKkFiT powołano dopiero po pięciu tygodniach. Głos w tej sprawie zabrały połączone Podstawowe Organizacje Partyjne byłych GKkFiS oraz Głównego Komitetu Turystyki, których przedstawiciele w piśmie z 16 grudnia 1985 r. stwierdzili: „5-tygodniowy okres powoływania kierownika resortu kultury fizycznej i turystyki opóźnił w sposób istotny realizację ustawy z 12 listopada 1985 r., utrudniając pracę aparatu wykonawczego na szczeblu centralnym oraz jednostek resortowych i współdziałających. Wpłynęło to niekorzystnie na działalność merytoryczną, organizacyjną i ekonomiczno-finansową resortu. W konsekwencji daje się zauważyć krytyczny stosunek do nowo tworzonego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, a nawet wytwarza się niekorzystna atmosfera wobec przyszłego szefa tego resortu”⁴⁶. Równie krytyczną ocenę nowego urzędu prezentował II sekretarz POP PZPR w GKkFiT, Henryk Podsiadły, w lutym 1986 r.: „Mijały dni, tygodnie i właściwie wszystko pozostało po starym z tym tylko, że oba Komitety, a właściwie zatrudnione w nich setki pracowników, zawisły w próżni. Urzędy zostały zniesione, a nawet pieczętki i blankiety «firmowe» stały się nieaktualne. Żadnych, lub prawie żadnych dyspozycji – co dalej. Sytuacja, jaka powstała z końcem 1985 r., stała się wprost paradoksalna – była tylko jedna kompetentna osoba – Przewodniczący GKkFiT! Taki stan rzeczy musiał wytworzyć odpowiednią atmosferę... atmosferę wyczekiwania, niepewności, nawet zdenerwowania!”⁴⁷.

Członkowie POP byłych GKkFiS i GKT nie podzielali argumentacji Biura Politycznego KC PZPR uzasadniającej konieczność zmian organizacyjnych: „POP nie może podzielić opinii prezentowanej przy uzasadnianiu zmian organizacyjnych dokonanych w strukturze kultury fizycznej i turystyki. Uzasadnienie to argumentuje, iż dotychczasowe rozwiązania nie zdały egzaminu, co jest sprzeczne z ocenami merytorycznej działalności b. GKkFiS oraz b. GKT dokonywanymi przez Biuro Polityczne KC PZPR, Radę Ministrów i Komisję Sejmową”⁴⁸. Byli też niezadowoleni z braku możliwości „włączenia się do prac nad kształtowaniem rozwiązań strukturalnych i merytorycznych powstającego GKkFiT”, co w efekcie miało przyczynić się do „podważenia jego autorytetu

⁴⁶ APWO, GKkFiS, sygn. 11, Stanowisko połączonej Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR byłych centralnych organów administracji państwowej ds. kultury fizycznej, sportu i turystyki (b. GKkFiS oraz b. GKT), k. 150.

⁴⁷ APWO, GKkFiS, sygn. 12, Proces integracyjny organizacji partyjnej w GKkFiT, k. 112.

⁴⁸ APWO, GKkFiS, sygn. 11, Stanowisko połączonej Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR byłych centralnych organów administracji państwowej ds. kultury fizycznej, sportu i turystyki (b. GKkFiS oraz b. GKT), k. 150.

w środowisku pracowniczym, w którym działa⁴⁹. Tymczasem zmiana organizacyjna wprowadzona *de facto* przez Biuro Polityczne KC PZPR była typowym przykładem stosowania zasady, według której, jeżeli nie można poprawić sytuacji, to trzeba zmienić struktury. Opinia POP GKKFiS i GKT nie była rządzącym do niczego potrzebna. Próbowali oni „ukryć” bezradność władzy poprzez restrukturyzację. W obliczu silnego kryzysu gospodarczego w kraju, w odczuciu społecznym, miało to sprawiać wrażenie aktywności rządu.

Na I Plenum GKKFiT B. Kapitan stwierdził, że przygotowanie koncepcji działania urzędu odbywało się w oparciu o „wytoczne partii i rządu w dziedzinie kf, sportu i turystyki [...]”⁵⁰. Program działania przedstawiony przez przewodniczącego GKKFiT, B. Kapitana, koncentrował się na „zacieśnianiu współpracy z organizacjami młodzieżowymi” oraz na rozwijaniu turystyki podupadłej po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce 13 grudnia 1981 roku. Rozwój turystyki miał zapewnić państwu dopływ „potrzebnych dewiz”⁵¹. Trafne okazały się uwagi dziennikarza „Przeglądu Sportowego”, Andrzeja Ziemińskiego, który na łamach gazety pytał o celowość zmiany organizacyjnej. Wskazał on negatywne koszty społeczne reorganizacji, po której zwykle – jak twierdził – przeciągał się „stan ogólnej niewiedzy, chaosu, personalnego plotkarstwa [...]”. Wątpliwe okazywały się też rzekome oszczędności wynikające z połączenia urzędów. Nasuwa się również pytanie, które sformułował wspomniany dziennikarz: „Czego chce nowy resort dokonać, czego nie dane było uczynić jego poprzednikom?”⁵² Niestety, my także nie jesteśmy w stanie udzielić odpowiedzi na to pytanie.

W drugiej połowie lat osiemdziesiątych rządzący wykazali zaniepokojenie „obniżeniem się poziomu sportu polskiego obserwowanym w ostatnich latach”. Znając jego rzekomo realną wartość, na najbliższych Igrzyskach Olimpijskich w Seulu w 1988 r. planowali jedynie „utrzymanie się” w pierwszej dwunastce państw, w nieoficjalnej, punktowej klasyfikacji igrzysk⁵³. Ocena ta wystawiona była na podstawie analizy wyników uzyskiwanych przez sportowców polskich na mistrzostwach Europy i świata w czasie ostatnich dwóch lat. Przyjęto więc, że poza zasięgiem Polaków znalazły się ekipy ZSRR, USA, NRD, RFN, Bułgarii, ChRL, Rumunii, Węgier, Korei Południowej, Włoch i Francji. Natomiast o miejsce dwunaste Polacy musieliby walczyć z reprezentacjami Wielkiej Brytanii, Japonii, Czechosłowacji i Kuby. Tymczasem wydaje się, że w świadomo-

⁴⁹ APWO, GKKFiS, sygn. 11, Stanowisko połączonej Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR byłych centralnych organów administracji państwowej ds. kultury fizycznej, sportu i turystyki (b. GKKFiS oraz b. GKT), k. 151.

⁵⁰ Plenum GKKFiT. *Z troską o masowość i wyczyn*, „Przegląd Sportowy” 1986, nr 120, s. 1.

⁵¹ Program działania GKKFiT, „Przegląd Sportowy” 1986, nr 1, s. 3.

⁵² A. Ziemiński, *Nowy stary resort*, „Przegląd Sportowy” 1986, nr 27, s. 3.

⁵³ AAN, KC PZPR, sygn. 975/32, Stanowisko Wydziału ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR w sprawie sytuacji w polskim sporcie oraz zadań w zwalczaniu występujących w nim zjawisk negatywnych, k. 9.

ści przeciętnego Polaka utrzymywało się przekonanie o znacznie wyższym poziomie sportu polskiego. Ocena taką mogły wzmacniać niezłe wyniki Polaków osiągnięte na igrzyskach olimpijskich w latach siedemdziesiątych. Bowiem w Monachium w 1972 r., we wspomnianej nieoficjalnej klasyfikacji punktowej Polacy zajęli siódme miejsce, zaś w 1976 r. w Montrealu – piąte. Problem polegał na tym, że na igrzyskach w Moskwie w 1980 r., ze względu na ograniczoną liczbę uczestników, nie można było poznać rzeczywistej wartości sportu polskiego. Natomiast w kolejnych igrzyskach w Los Angeles w 1984 r. Polacy nie uczestniczyli. Impreza w Seulu w 1988 r. miała więc być pierwszą olimpiadą w latach osiemdziesiątych, w której uczestniczyła większość państw socjalistycznych i zachodnich. Od wyjątkowo udanych dla Polski Igrzysk Olimpijskich w Montrealu minęło więc 12 lat. Wprawdzie sukcesy Polaków z minionych igrzysk pozostały w pamięci kibiców, ale sportowcy, którzy je osiągnęli, najczęściej skończyli już kariery. Z punktu widzenia władz ewentualne słabsze wyniki i obniżenie się pozycji Polski we współzawodnictwie sportowym miało „społeczne, a nawet polityczne reperkusje”. Mogło być bowiem powodem „społecznych frustracji”, zwłaszcza w sytuacji, gdy oczekiwania kibiców, podsycane przez środki masowego przekazu, nie sprawdzały się w rzeczywistości⁵⁴. Dodatkowo ewentualne porażki lub nawet brak sukcesów Polaków nabierały negatywnego znaczenia w świetle trwającej wówczas nowej konfrontacji zimnowojennej. Ponadto, w takich okresach, władze, zwłaszcza państw socjalistycznych, wzmacniały polityczne akcenty rywalizacji sportowej. W PRL mieliśmy więc swoistą powtórkę z okresu stalinizmu, gdyż rządzący zauważali: „współzawodnictwo sportowe staje się kolejną, spektakularną płaszczyzną konfrontacji Wschód-Zachód, w co angażują się rządy, wielkie korporacje przemysłowe, centra naukowe i medyczne, środki masowej informacji”⁵⁵.

Polska znajdowała się wówczas w wyjątkowo trudnej sytuacji ekonomicznej. Ogromne zadłużenie kraju i izolacja gospodarcza PRL odbijały się na poziomie życia przeciętnego obywatela. Zdobycie podstawowych, wydawałoby się, artykułów spożywczych, przemysłowych stwarzało wielkie trudności. Niektóre produkty dostępne były jedynie w systemie zaopatrzenia kartkowego⁵⁶. W obliczu zapaści gospodarczej kraju oraz negatywnej opinii międzynarodowej o Polsce sukcesy sportowe reprezentantów kraju były rządzącym bardzo potrzebne. Jak zauważono w Wydziale ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR, „nawet pojedyncze sukcesy sportowców Polski [...] przebijają barierę informacyjną, w pozytywnym świetle prezentując nasz kraj i jego spor-

⁵⁴ AAN, KC PZPR, sygn. 975/32, Stanowisko Wydziału ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR w sprawie sytuacji w polskim sporcie oraz zadań w zwalczaniu występujących w nim zjawisk negatywnych, k. 10.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ Szerzej: D.T. Grala, *Reformy gospodarcze w PRL (1982–1989). Próba uratowania socjalizmu*, Warszawa 2005, s. 49 i nn.

towców światowej opinii publicznej, **dowodząc pośrednio normalności sytuacji wewnętrznej** [podkr. – A.P.]⁵⁷. Przykładem potwierdzającym prawdziwość tej teorii miały być sukcesy piłkarzy na Mistrzostwach Świata w Hiszpanii w 1982 r. (trzecie miejsce), zdobycie mistrzostwa świata w trójskoku w 1983 r. w Helsinkach przez Zdzisława Hoffmana i w pchnięciu kulą przez Edwarda Sarula oraz mistrzostwo świata Lecha Piaseckiego w kolarstwie szosowym wywalczone w 1985 r. we Włoszech. W Wydziale ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR stwierdzono więc, że „z punktu widzenia potrzeb prezentacyjnych i propagandowych – celowe i wskazane jest zapewnienie warunków dla wyraźnego podwyższenia sportowego poziomu reprezentantów Polski, gwarantującego poprawę pozycji naszego kraju”⁵⁸. Było to zatem typowo przedmiotowe, utylitarne traktowanie sportu przez rządzących. Temat był tak ważny, że stał się przedmiotem obrad Biura Politycznego KC PZPR. W styczniu 1987 r., to najwyższe gremium decyzyjne partii zaakceptowało „kierunkowe zadania służące poprawie sytuacji w sporcie [...]”⁵⁹. Zgodnie z „diagnozą” Biura Politycznego, jednym ze sposobów na poprawę owej sytuacji w sporcie w ówczesnym położeniu ekonomicznym kraju miało być „maksymalne wykorzystanie możliwości, jakie tkwią w sferze organizacyjnej”⁶⁰. Z tego nieco enigmatycznego sformułowania odczytujemy, że zdaniem najwyższych władz partii sposobem na poprawę sytuacji miała być kolejna reorganizacja sportu.

Zmiany strukturalne miały m.in. doprowadzić do „[...] wdrożenia zasad funkcjonowania centralnego systemu zarządzania i kierowania procesem szkolenia sportowego” oraz „przeciwdziałać formalno-biurokratycznym przeszkodom organizacyjnym”⁶¹. Wprowadzanie kolejnych zmian strukturalnych było jednak wyrazem bezradności i niemocy władz w ówczesnej sytuacji ekonomicznej kraju. Mogły one zrobić dobre wrażenie na nieznającej dokładnie problemu znacznej części społeczeństwa, ale nie przekonywały niektórych przedstawicieli środowiska sportowego, doskonale zorientowanych w temacie. Reakcja BP KC PZPR wywołała falę plotek w GKKFiT o kolejnej reorganizacji urzędu. Charakterystyczna była więc wypowiedź Jerzego Świderskiego, jednego z uczestników „narady partyjno-służbowej” przeprowadzonej 23 lutego 1987 r. w GKKFiT: „Zlitujcie się! Jako naród cierpimy ciągle na tym, że się bez przerwy reorganizujemy”⁶².

⁵⁷ AAN, KC PZPR, sygn. 975/32, Stanowisko Wydziału ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR w sprawie sytuacji w polskim sporcie oraz zadań w zwalczaniu występujących w nim zjawisk negatywnych, k. 11.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ AAN, KC PZPR, sygn. 975/32, Sytuacja w polskim sporcie oraz zadania w zwalczaniu występujących w nim zjawisk negatywnych (kierunkowe decyzje Biura Politycznego z dnia 20 stycznia 1987 r.), k. 1.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

⁶² APWO, GKKFiS, sygn. 13, Protokół z narady partyjno-służbowej, przeprowadzonej w GKKFiT dnia: 1987.02.23, k. 94.

Tymczasem sport w Polsce wymagał, wzorem pozostałych krajów (nie tylko bloku radzieckiego), nakładów finansowych, na które rządzący nie mogli sobie pozwolić. Sytuacji nie mogła uzdrowić zmiana dokonana na „życzenie” Biura Politycznego KC PZPR niespełna dwa lata po ostatniej reorganizacji sportu w Polsce. Ponieważ w I kwartale 1988 r. BP KC PZPR miało otrzymać ocenę realizacji zadań wytyczonych 20 stycznia 1987 r., jasne było, że do tego czasu muszą powstać nowe struktury kultury fizycznej. Należy zauważyć, że kierownictwo GKKFiT opowiadało się jedynie za „udoskonaleniem” struktur organizacyjnych sportu. Bowiem w poufnej analizie sytuacji w polskim sporcie, przygotowanej w GKKFiT na posiedzenie Biura Politycznego KC PZPR w dniu 20 stycznia 1987 r., stwierdzono: „proces doskonalenia nie wymaga kolejnej reorganizacji, tworzenia nowych struktur powodujących wzrost kosztów oraz wpływających na destabilizację”⁶³. Mimo to, 23 października 1987 r. – mocą ustawy – zniesiony został GKKFiT, a utworzony Komitet do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej. Komitet mieli tworzyć: przewodniczący, jego zastępcy i nie więcej niż 30 członków⁶⁴. Ustawę uchwalił Sejm PRL przy 10 głosach sprzeciwu i 35 wstrzymujących się. Miesiąc później, 23 listopada 1987 r. Rada Ministrów uchwaliła Statut KdsMiKF⁶⁵. Przewodniczącym Komitetu został 32-letni wówczas Aleksander Kwaśniewski. Do czasu wyboru na przewodniczącego pełnił on funkcję ministra młodzieży w rządzie Zbigniewa Messnera, wcześniej był m.in. redaktorem naczelnym „Sztandaru Młodych”⁶⁶.

Podobnie jak dwa lata wcześniej, tworzenie KdsMiKF przeciągało się w czasie. Aleksander Kwaśniewski tłumaczył na posiedzeniu Egzekutywy POP PZPR 7 grudnia 1987 r.: „opóźnienia w organizowaniu nowego urzędu są typowe dla wszystkich reorganizowanych urzędów”⁶⁷. Obiecywał też, że wszystkie sprawy organizacyjne i personalne, zostaną zakończone do końca grudnia 1987 roku. Mimo to, trudności związane z wprowadzaniem zmian strukturalnych spowodowały, że do końca 1987 r. nie ustalono szczegółów dotyczących międzynarodowych kontaktów sportowych Polski z krajami socjalistycznymi w 1988 r.⁶⁸

⁶³ Ar.MEN, sygn. 48/1, Sytuacja w polskim sporcie oraz zadania w zwalczaniu występujących w nim zjawisk negatywnych (materiał na posiedzenie Biura Politycznego Komitetu Centralnego PZPR). Poufne, k. 16.

⁶⁴ Ustawa z dnia 23 października 1987 r. o utworzeniu Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej, Dz. U. 1987, nr 33, poz. 179.

⁶⁵ Ar.MEN, Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki (dalej: UKFiT), sygn. 253/1, Uchwała Nr 168/87 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1987 r. w sprawie nadania statutu Komitetowi do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej, k. 9.

⁶⁶ Aleksander Kwaśniewski na czele Komitetu Młodzieży i Kultury Fizycznej, „Przegląd Sportowy” 1987, nr 208, s. 1.

⁶⁷ APWO, sygn. 13, Protokół z posiedzenia Egzekutywy POP PZPR GKKFiT – dnia: 1987.12.07, k. 77.

⁶⁸ APWO, GKKFiS, sygn. 13, Protokół z posiedzenia Egzekutywy POP PZPR GKKFiT – dnia: 1987.12.07, k. 78.

Aktualna była więc uwaga dziennikarza „Przeglądu Sportowego” Andrzeja Ziemińskiego, wypowiedziana przy okazji poprzedniej reorganizacji, kiedy wspominał o przeciągającym się przy tego rodzaju zmianach „stanie chaosu”.

W nowym urzędzie, podobnie jak w NRD i innych krajach bloku radzieckiego, sprawy sportu połączono z problemami młodzieży. Zapewne rządzącym chodziło m.in. o zwiększenie oddziaływania na młode pokolenie⁶⁹. Jak zauważył A. Kwaśniewski, powiązanie spraw młodzieży i upowszechnienia kultury fizycznej miało także „zbudować piramidę”. Na jej szczycie znalazłby się sport. Taki układ miał zapewnić wyniki w sporcie wyczynowym⁷⁰. Z rozmysłem tworzono więc schemat w którym sport masowy miał być „parowozem” napędzającym sport wyczynowy. Przypomnijmy, taki model obowiązywał w sporcie w okresie stalinizmu. Jednocześnie – zapowiadał to m.in. sam A. Kwaśniewski – sport miał być sposobem na przeciwstawienie się alkoholizmowi i narkomanii. Nie negujemy tych intencji, wydaje się jednak, że przede wszystkim był to rodzaj swoistej inwestycji w przyszłość dokonanej przez rządzących. W ten sposób próbowali oni zbliżyć się do młodzieży i odbudować utracony w społeczeństwie autorytet. W pierwszych punktach statutu KdsMiKF przyjęto, że instytucja ta uchwała „programy działań w zakresie tworzenia warunków na rzecz **udziału młodzieży w życiu społeczno-politycznym, kulturalnym i gospodarczym kraju** [podkr. – A.P.]”. Dopiero w następnej kolejności wspomniano, że przedmiotem działalności komitetu jest uchwalanie programów rozwoju kultury fizycznej, turystyki i wypoczynku⁷¹.

Trzeba też dodać, że zapewne rządzący w PRL pozostawali pod wpływem rzekomej skuteczności modelu zarządzania kulturą fizyczną funkcjonującego w NRD. W ramach współpracy krajów socjalistycznych, na wspólnie organizowanych naradach w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych, to właśnie NRD było krajem „wiodącym” w zakresie problematyki „organizacja i zarządzanie kulturą fizyczną i sportem”⁷². Sukcesy sportowców NRD miały być najlepszą rekomendacją tego systemu. Tymczasem źródła sukcesów sportowców z NRD były zupełnie inne. Dzisiaj wiemy, że w dużej mierze były one wynikiem realizowanego przez władze NRD systemu – nazwijmy to – nielegalnego wspomagania sportowców środkami dopingującymi⁷³.

⁶⁹ A. Nowakowski, *Zarządzanie...*, s. 151.

⁷⁰ APWO, sygn. 14, Protokół z otwartego Zebrania Sprawozdawczego POP PZPR w Komitecie ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej, dnia 1988.01.26, k. 50.

⁷¹ ArMEN, UKFiT), sygn. 253/1, Statut Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej, karty nienumerowane.

⁷² ArMEN, GKkFiS, sygn. 34/14, *Współpraca wielo i dwustronna z krajami socjalistycznymi*, karta nienumerowana.

⁷³ Szerzej: P. Domeno, *Good versus evil. Drugs, sport and the Cold War*, [in:] *East plays West. Sport and the Cold War*, ed. by S. Wagg, D.L. Andrews, London – New York 2007, s. 150 i nn.; *Prawdziwa historia dopingu w NRD*, <http://www.plywacy.com/artykul/historia-dopingu-nrd.html> [stan z 16.12.2010]; M. Kulka, *Dramatyczne kulisy fabryki mistrzów w NRD*,

Pozostaje jeszcze jeden aspekt zmian organizacyjnych dokonanych w latach osiemdziesiątych. Problem przedstawiła na zebraniu POP PZPR Komitetu ds. Młodzieży i pracująca w tej instytucji archiwistka: „Nasza instytucja przeżywa od 1946 r. już 7 wielką reorganizację (tylko jedna struktura przetrwała 18 lat, pozostałe to efemerydy). Co pozostanie po takich reorganizacjach? Pracownicy reorganizowanego urzędu wyrzucają akta-dokumenty, które zgodnie z przepisami powinny spływać do archiwum, gdyż materiały te mają wartość historyczną. Najczęściej makulatura przemieszana jest z aktami [...]. Powinny być sporządzone spisy przekazanych akt – co zostało zarządzone. Takich spisów nie sporządzono”⁷⁴. Dzisiaj badacze tego obszaru doskonale rozumieją ów problem. Niestety, mogą też doświadczyć, że dotyczył on nie tylko reorganizacji urzędu dokonanej w latach osiemdziesiątych.

Niespełna rok po utworzeniu KdsMiKF w urzędzie tym wciąż powtarzano plotki o planowanej kolejnej reorganizacji. Dlatego A. Kwaśniewski na naradzie „partyjno-służbowej” w Komitecie ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej, aby poprawić nastroje, powiedział: „Chcę zacząć od sprawy, która nurtuje wiele osób: Czy tej strukturze nie zagraża kolejna reorganizacja? Nie ma takich zamiarów”⁷⁵. Okazuje się, że zmiany organizacyjne, które miały przekonać społeczeństwo do tego, iż władza ma pomysł na naprawę sytuacji w sporcie, budziły obawy pracowników reorganizowanych instytucji. Zapewne działał zwykły strach przed zmianami, obawa o przyszłość, ale też – widoczny brak sensu i efektów tych działań.

Podsumowując, należy stwierdzić, że zmiany organizacji centralnego organu zarządzającego kulturą fizyczną dokonane w latach osiemdziesiątych nie przekładały się na poprawę sytuacji w polskim sporcie. Nie mogły one przynieść pozytywnego efektu, miały raczej charakter propagandowy. W tym przypadku przede wszystkim istotny był społeczny odbiór działalności władz. Rządzącym zależało, by postrzegano ich aktywność. Ta zaś miała dowodzić istnienia pomysłu na poprawę sytuacji w sporcie. W rzeczywistości, reorganizacje na długie tygodnie paraliżowały działalność urzędu i budziły niepokój urzędników w nich pracujących. Negatywną ocenę tych zmian przedstawiono również w informacji opracowanej we wrześniu 1988 r. w Departamencie Upowszechniania Kultury Fizycznej, Turystyki i Wypoczynku KdsMiKF: „W okresie od 1985 roku, tzn. np. jednego cyklu olimpijskiego, ruch sportowy przeżył dwie reorganizacje strukturalne [...]. Jest to fakt bez precedensu w historii kultury fizycznej, nie tylko naszego państwa. Miało to swój znaczny wpływ na tempo oraz skutecz-

---

<http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/dramatyczne-kulisy-fabryki-mistrzow-w-nrd,1,3524912,wiadomosc.html> [stan z 20.10.2011].

⁷⁴ APWO, sygn. 14, Protokół z otwartego Zebrania Sprawozdawczego POP PZPR w Komitecie ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej, dnia 1988.01.26, k. 53.

⁷⁵ APWO, sygn. 14, Protokół z przebiegu narady partyjno-służbowej w Komitecie ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej – w dniu: 1988.06.16, k. 88.

ność wdrażania «Postanowień» [Biura Politycznego KC PZPR w sprawie rozwoju kultury fizycznej], opóźniając m.in. wprowadzenie zmian systemowych w całym obszarze kultury fizycznej, a także skuteczność działań w walce ze zjawiskami negatywnymi w sporcie wyczynowym⁷⁶. Okazuje się więc, że przeprowadzone reorganizacje przyniosły wręcz szkodę – utrudniały realizację innych działań podejmowanych przez władze.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

1. Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN)

AAN, KC PZPR, sygn. XI/957, Wybrane problemy kultury fizycznej i sportu.

AAN, KC PZPR, sygn. 975/32, Stanowisko Wydziału ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR w sprawie sytuacji w polskim sporcie oraz zadań w zwalczaniu występujących w nim zjawisk negatywnych.

2. Archiwum Ministerstwa Edukacji Narodowej w Warszawie (ArMEN)

ArMEN, GKKFiS, sygn. 1/311, Program działań w dziedzinie kultury fizycznej na lata 1981–1985.

ArMEN, GKKFiS, sygn. 34/14, Współpraca wielo i dwustronna z krajami socjalistycznymi.

ArMEN, GKKFiS, sygn. 63/2, Uchwała Nr 215/85 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1985 r. w sprawie nadania statutu Głównemu Komitetowi Kultury Fizycznej i Turystyki.

Ar.MEN, UKFiT, sygn. 253/1, Uchwała Nr 168/87 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1987 r. w sprawie nadania statutu Komitetowi do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej.

ArMEN, UKFiT, sygn. 253/1, Statut Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej, karty nienumerowane.

3. Archiwum Państwowe miasta stołecznego Warszawy.

Oddział w Otwocku (APWO)

APWO, GKKFiS, sygn. 11, Sprawozdanie z działalności POP-PZPR w Głównym Komitecie Kultury Fizycznej i Sportu za okres od 8 maja 1981 r. do 8 listopada 1983 r.

APWO, GKKFiS, sygn. 13, Protokół z narady partyjno-służbowej, przeprowadzonej w GKKFiT dnia: 1987.02.23.

⁷⁶ ArMEN, Komitet ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej, sygn. 30/32, Informacja o realizacji Postanowień Biura Politycznego KC PZPR w sprawie rozwoju kultury fizycznej (z marca 1985 r.), k. 38.

APWO, GKkFiS, sygn. 11, Stanowisko połączonej Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR byłych centralnych organów administracji państwowej ds. kultury fizycznej, sportu i turystyki /b. GKkFiS oraz b. GKT/.

APWO, GKkFiS, sygn. 12, Proces integracyjny organizacji partyjnej w GKkFiT.

APWO, GKkFiS, sygn. 13, Protokół z posiedzenia Egzekutywy POP PZPR GKkFiT – dnia: 1987.12.07.

APWO, KdsMiKF, sygn.14, Protokół z otwartego Zebrania Sprawozdawczego POP PZPR w Komitecie ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej, dnia 1988.01.26.

APWO, KdsMiKF, sygn. 14, Protokół z otwartego Zebrania Sprawozdawczego POP PZPR w Komitecie ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej, dnia 1988.01.26.

APWO, KdsMiKF, sygn. 14, Protokół z przebiegu narady partyjno-służbowej w Komitecie ds. Młodzieży i Kultury Fizycznej – w dniu: 1988.06.16.

II. Źródła drukowane

Uchwała Rady Ministrów z dnia 3 września 1982 r. w sprawie powołania Komitetu Rady Ministrów do Spraw Młodzieży, „Monitor Polski”, nr 23, poz. 194.

Ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej, Dz. U. 1984, nr 34, poz. 181.

Ustawa z dnia 12 listopada 1985 r. o zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelnych i centralnych organów administracji państwowej, Dz. U. 1985, nr 50, poz. 262.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1985 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, Dz. U. 1985, poz. 333.

Ustawa z dnia 23 października 1987 r. o utworzeniu Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej, Dz. U. 1987, nr 33, poz. 179.

III. Prasa

„Przegląd Sportowy” 1981–1987.

IV. Źródła internetowe

Prawdziwa historia dopingu w NRD, <http://www.plywacy.com/arttykul/historia-dopingu-nrd.html> [stan z 16.12.2010].

M. Kulka, *Dramatyczne kulisy fabryki mistrzów w NRD*, <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/dramatyczne-kulisy-fabryki-mistrzow-w-nrd,1,3524912,wiadomosc.html> [stan z 20.10.2011].

B. Literatura

Domeno P., *Good versus evil. Drugs, sport and the Cold War*, [in:] *East plays West. Sport and the Cold War*, ed. by S. Wagg, D.L. Andrews, London – New York 2007.

Gondek L., *Kultura fizyczna w Polsce. 1944–1984. Zarys podstawowych struktur, form i efektów zarządzania kulturą fizyczną w czterdziestoleciu PR*, Gdańsk 1984.

- Grała D.T., *Reformy gospodarcze w PRL (1982–1989). Próba uratowania socjalizmu*, Warszawa 2005.
- Nowakowski A., *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944–2001*, Rzeszów 2005.
- Pasko A., *Ku „jednolitemu kierownictwu” w sporcie. Zarządzanie sportem w Polsce w latach 1949–1956*, [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie, praca zbiorowa*, t. 2, Białystok – Katowice 2010.
- Pasko A., *Polityczne aspekty organizacji sportu w Polsce w latach 1944–1949*, [w:] *Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej*, red. D. Dudek, Kraków 2009.
- Szymański L., *Kultura fizyczna i turystyka w polityce Polski Ludowej 1944–1989*, Wrocław 2004.

Summary

The changes in administration of sport in Poland in eighties in XX century

In eighties in XX century the authorities two times changed administration of sport in Poland. However, results of these changes were not enough good. Results could not be better because Polish sport needed rather money in this time than reorganization. So, these changes had got propaganda character. Society of Poland should not know about helplessness of government. The authorities wanted to show their activity for people. In this situation reorganizations paralyzed activity of bureau. This situation also improve nervous atmosphere among clerks of these institutions. Negative assessment of these changes presented in Committee of Youth and Physical Culture, too. In results, these reorganizations brought nothing but trouble.

Key words: sport, reorganization, policy